

מסלולים דיגיטליים
ארץ וטבע
המגזין הגאוגרפי הישראלי

עין יזרעאל
2 ק"מ

שביל
נחל חרוד

נחל עין חרוד

למעלה: גשר הקנטרה (רשות ניקוז נחלים וירדן דרומי)

הדרך לנחל חרוד

מזה כמה עשורים שוקדים ברשות ניקוז נחלים וירדן דרומי על שיקומו של נחל חרוד. כיום הוחלט להאט מעט את קצב הפיתוח והשיקום ולתת לטבע לטפל בנחל הנאה בשיתוף תושבי העמק שמסביבו

למעלה: פארק שכונת יזרעאלים ביובלים העליונים של נחל חרוד

ל פני כמה שנים, בעקבות תשובה לשאלה בחידון טלוויזיוני, נקלעתי לוויכוח נוקב היכן נגמר עמק יזרעאל ומתחיל עמק חרוד. ויכוח אזוטרי משהו, מהוויכוחים שרק מכורים לידיעת הארץ יכולים להיקלע לתוכם. אבל, עכשיו, בעקבות סיור עם אנשי רשות ניקוז נחלים וירדן דרומי, הוויכוח סוף, סוף בא על פתרונו. עמק חרוד, זה שנחל חרוד זורם לאורכו - מתחיל בעפולה. העיר יושבת בדיוק על קו פרשת המים בין יובלי

הנחלים הזורמים אל הקישון והים התיכון ולבין הערוצים היורדים מגבעת המורה חוצים את עפולה וזורמים דרך נחל חרוד אל נהר הירדן. זה לא סתם קו פרשת מים אלא קו פרשת המים הארצית.

"אנחנו רוצים לראות את נחל חרוד כחוט המקשר בין האתרים השונים בעמק חרוד", אומר עובד יבין, מנהל רשות ניקוז נחלים וירדן דרומי. "יש באמתחתנו עשרות תכניות פיתוח לנחל הזה יחד בעקבות עשרות שנים של עבודה, הסדרת זרימה, טיפול במים הזורמים בנחל, השבת צמחייה ופיתוח אתרי טבע, טיול ותיירות. אבל כיום אנו מעוניינים להאט מעט את קצב הפיתוח, לתת לנחל לצמוח בצורה אורגנית תוך כדי קישור העבודות בנחל עם האוכלוסייה המתגוררת מסביבו. לא צריך למהר. אם נוטעים עצים לאורך הנחל, לשקם את הנוף הטבעי, אפשר שהנטיעה תעשה על ידי תלמידי בתי ספר מקומיים. בכך אנחנו משתפים אותם בטיפול בנחל ובטיפוחו והפיכתו למקום שתושבי העמק

למעלה: עין יזרעאל (אורי)

יכולים להזדהות אתו".

יבין רוצה לטפח את כל 33 הקילומטרים של הנחל, מהיובלים בעפולה ועד לשפך הנחל בירדן. לא להתמקד רק באתרי הטבע המוכרים או בעבודות ניקוז והסדרת זרימה ושיטפונות. על מנת להדגים את הנקודה הזו אנחנו מתחילים את הסיור לאורך הנחל בעפולה, בשכונת יזרעאלים. השכונה היא שכונה חדשה שברובה עדיין לא מאוכלסת, השכונה המזרחית ביותר של העיר. עם בניית השכונה הוסטו הערוצים היורדים

מגבעת המורה אל תעלה מנקזת העוברת ממזרח לשכונה. התעלה מפרידה בין הבתים המזרחיים של עפולה לבתים המערביים של קיבוץ מרחביה. יישוב נוגע ביישוב, עיר נוגעת בכפר ורק מי נחל חרוד מפרידים ביניהם.

אנשי רשות הניקוז שכנעו העירייה להפוך את התעלה וצדיה לפארק, לריאה ירוקה. וכך, ממש בימים אלה מתבצעות עבודות גינון לאורך התעלה שהיא למעשה היובל העליון של נחל חרוד. מכאן, מהמקום הגבוה הזה בנחל, רוצה הרשות להתחיל בטיפוח נחל חרוד.

"זה לא כל כך פשוט", מסביר יבין, "צריך לשכנע גם את המים היורדים מגבעת המורה לעבור לערוץ החדש". ולמים רצונות משל עצמם. ולמרות מערכת הנקזים והתיעול התת-קרקעי אל עבר תעלת הניקוז, מי השיטפונות, בעיקר באירועי גשם חזקים, פורצים אל תוך השכונות. "המים עושים מה שהם רוצים, מה שהם יודעים לעשות", אומר יבין.

שלשה מונומנטים מברכים לשלום את הנחל

למעלה: עין חרוד ונחל חרוד, 1946 (זולטן קלוגר, לע"מ)

עם צאתו לדרך. העתיק שבהם הוא תל אל פולה. תל עתיק במרכז הגרעין הישן של עפולה. התל, נושב כבר בתקופה הכלקוליתית, לפני יותר מחמשת אלפים שנה ושימש מוקד יישובי במשך אלפי שנים. בשנות השמונים של המאה ה־19 הוקם על התל בניין בן שתי קומות ששימש את נציגו של אליאס סורסוק, איש עסקים נוצרי מביירות שרכש את רוב אדמות עמק יזרעאל ועמק חרוד בעקבות הרפורמות האגרריות

באימפריה העותומנית. מסביב לבניין נבנו בקתות מגורים למשפחות האריסים. אדמות אל-פולה נרכשו מסורסוק על ידי יהושע חנקין ב־1925. הרכישה הייתה עבור "קהילת ציון" האמריקנית שהתכוונה להקים בעפולה את "עיר יזרעאל". האריסים פונו, בית הממונה פורק ואז התגלה שהוא יושב למעשה על תל עתיק – שראשו שרידי מצודה צלבנית עם קירות מסיביים שבתוכם משולבים סרקופגים גדולים מהתקופה הרומית. הגילוי הביא לחפירות ארכיאולוגיות שחשפו שרידי יישוב מהתקופה הכלקוליתית ועד לתקופה הצלבנית. שרידי היישוב ובעיקר המצודה הגדולה ממחישים היטב את חשיבותו של הנחל המתחיל מהנקודה הזו – זהו הנתיב העתיק המחבר בין שני חלקי הקשת הפורייה, בין מצרים למסופוטמיה, בין הים התיכון לאוקיינוס ההודי. שיירות מסחר עברו דרך הנחל הזה, כמו גם מסעות מלחמה של פרעוני מצרים בדרכם לכבוש את המזרח.

במרחק קצר מהתל העתיק, שלאחרונה הוחל

למעלה: "בית הפועלים" בתחנת הרכבת התורכית בעין חרוד

בשיקומו והפיכתו לאתר ביקור, ניצב בניין משטרת הטיגארט של עפולה שנבנה בשנות השלושים. גם הוא מסמל את מרכזיותו של המקום והנחל היוצא ממנו. אחרונה מבין שלושת המלווים את צאתו לדרך של הנחל היא תחנת רכבת העמק, הרכבת שנבנתה בשנת 1905 ועשתה דרכה מחיפה לדרעא ומשם לדמשק ולמדינה. בשנת 1913 נסלל מתחנת הרכבת של עפולה קו נוסף שעלה לעבר ג'נין ונועד לשמש כלי להסעת עולי הרגל המוסלמים מאזור השומרון.

הנחל מתחלק למעשה לשנים: החלק העליון מעפולה ועד לנחל נבות היוצא מעין יזרעאל הוא נחל אכזב. בעבר המים הזורמים בו היו בעיקר מי נגר שירדו בעקבות הגשמים. בשנים גשומות יותר הנחל זרם במשך חודשי החורף, בשנים שחונות רק בעתות של גשם ממש. בעשורים האחרונים חורפים מרובי גשמים הפכו נדירים. לעומת זאת אירועי שיטפונות הלכו והתרבו. "למעשה הנחל מתנהג כיום כנחל מדברי", אומר יבין, "אין כמעט זרימת נגר חורפי בנחל אבל יש מספר אירועים חזקים מאוד של שיטפונות". אל הזרימה כיום בנחל מתווספים מים המגיעים מנגר חקלאי ועירוני.

בחלקו התחתון של הנחל, נחל חרוד היה נחל איתן. מקור המים היה האקוויפר הגדול שמתחת לגלבוץ. האקוויפר הזה מספק 120 מיליון מ"ק מים לאגודות המים שבעמק חרוד ובית שאן. בעבר התפרצו המים מהאקוויפר הזה בשורת מעיינות לאורך השוליים הדרומיים של עמק חרוד. את הגדולים שבהם אנחנו מכירים. מעיין

למעלה: חניון גדעונה

חרוד, הסחנה ועוד. בתקופה הרומית והביזנטית נוצלו המים הרבים להפיכת עמק חרוד ובית שאן לגן עדן עלי אדמות. ואכן ריש לקיש מציין במסכת עירובין ש"גן עדן, אם בארץ ישראל הוא בית שאן פתחו".

רעידת האדמה הגדולה, באמצע המאה השמינית, "רעש שביעית" במקורותינו, הייתה הקטליזטור שהביא לחורבן היישוב הפורח בעמק בית שאן כולל חורבנה של המטרופולין הגדול על נחל חרוד, בית שאן עצמה. אמנם היישוב בעמק חרוד חזר להתקיים לאחר רעש האדמה,

ובתקופות המוסלמיות, הצלבנית והממלוכית אף פותחו מחדש מערכות לניצול המים, אלה הלכו והידרדרו עם היחלשותו של השלטון העותומני. מערכות הולכת המים והניקוז התמוטטו ובמרכז העמק נוצרה שורה של ביצות. אלה אמנם היו מקור להתפתחות עולם חי מגוון בבקעה, אבל עבור מעט התושבים בעמק היו בעיקר מקור לקדחת.

לקראת סוף המאה התשע עשרה וביתר שאת בתחילת המאה העשרים החלה התיישבות חקלאית מודרנית בעמק חרוד ובעמק בית שאן. תחילה משפחות של טמפלרים החלו לפתח חקלאות באזור ואחריהם התיישבות חקלאית יהודית, החל משנות העשרים. היישוב היהודי ניקז את הביצות והקים במקומם שורה של ברכות דגים יחד עם שטחים חקלאיים. המים שזרמו מהמעיינות הוסבו לחקלאות, וקידוחים גדולים למרגלות הגלבוע הורידו את השפיעה בהם. במחצית השנייה של המאה העשרים זרמו מעט מאוד מים בחלק האיתן של נחל חרוד -

למעלה: חניון מול גלבוע

בעיקר עודפי מים מבריכות הדגים, מי שיטפונות, ומעט עודפים מהמעיינות.

לקראת סוף המאה העשרים הוחלט לשקם את נחל חרוד ולהחזיר חיים לנחל. הנחל הוגדר כצרכן מים בעל זכות לקבלת אחוז מסוים מהמים הנובעים במעיינות השונים, הוסדרה מערכת הניקוז, הוגדר מה מותר להזרים לנחל מעודפי מי בריכות הדגים ומה אסור, והמעיינות המידלדלים של הנחל – בגלל שאיבה מאקוויפר הגלבוע, בצד הישראלי ובצד הפלסטיני – קיבלו תגבורת מים שהוזרמה להם ישירות מהקידוחים.

כיום אפשר לעבור לאורך שני חלקי הנחל בדרך נופית, שנשללה על ידי רשות הניקוז במקביל לעבודות לבניית רכבת העמק החדשה. הדרך היא דרך עפר, אך היא עבירה לכל רכב (למעט ימים גשומים במיוחד). לאורך הדרך שילוט של "ק"ל, על גבי עמודי עץ קטנים (אולי סוף סוף יאחדו בין השילוט הזה לסימון השבילים). הכניסה לדרך, המבואה המערבית בפי אנשי רשות הניקוז, היא מרחוב קהילת ציון באזור התעשייה המזרחי של עפולה. בנסיעה לאורכה נתוודע מחדש אל אחד הנחלים הגדולים והחשובים של הארץ.

הקטע העליון, קטע הנחל האכזב, יפה בעצם פשטותו. אין כאן אתרים מרשימים או אתרי טבע ייחודיים. כאן נוכל לעבור דרך נופי עמק שנחל זורם במרכזו. בימים אלה, ימי אביב בואכה תחילת הקיץ, זו דרך מדהימה ביופייה. משטחים צפופים של חרדלים גובהי קומה צובעים את צדי הדרך בצהוב עז. הצמח, חרדל השדה בשמו הרשמי, נחשב בפי החקלאים כצמח רע ומזיק המשתלט על השדות. כיום קל להשמידו בריסוס,

למעלה: מחכים לרכבת העמק, 1933 (זולטן קלוגר, לע"ח)

אבל בשדות שמגדלים בהם קטניות אסור לרסס, כמו גם בשולי השדה. וכך צומח לו החרדל בשפע לאורך הדרך. שמו מצביע על כך שעושים ממנו סוג של חרדל, בעיקר חרדל לבן. אבל הוא מוכר יותר כצמח לתיבול ובעל סגולות רבות ברפואה העממית. מסופר שדרייוש השלישי, מלך פרס, שלח לאלכסנדר מוקדון שקיק של זרעי שומשום – רמז למספר החיילים בצבאו העצום. אלכסנדר השיב לו בצרור זרעי חרדל לאות שחייליו אמנם מעטים אבל עוצמתם רבה. החרדל מוזכר בתלמוד כצמח תבלין, כסם מרפא

וגם לסימון מידה זעירה.

מסביב לדרך שדות חקלאיים עד לאופק. שדות ירוקים לפני קציר - בירוק עז - או שדות חרושים שורות, שורות של תלמים חומים. הנחל אוסף אליו כאן יובלים מהמדרונות מסביב ומנסה להפוך לתוואי בנוף. על בדי העצים יושבים שלדגים, מחכים לצלול לארוחה דשנה שידלו משלוליות הנחל. בשמיים נדידת האביב בעיצומה. להקות של חסידות מתעגלות באוויר וחותרות צפונה, קורמורנים במעופי ראש חץ מחפשים משטח מים לעשות בו את הלילה ועגורים מחפשים את הדרך לאגמון החולה. בשורות עורפיות מרחפים מעלינו השקנאים הכבדים, מחפשים לרדת על איזה בריכת דגים שבה קולות הנפץ המושמעים על מנת להבריא אותם, כבר מוכרים להם היטב ואינם מפחידים. שקנאי כזה, רעב לאחר שעבר את המדבר, אוכל לו בשקט 2 ק"ג דגים - ולהקה יכולה לחסל בקלות בריכת דגים שלמה.

מהנוף השטוח של ראשו של הנחל, עדיין בגבול

עמק יזרעאל, מתחילים להתרומם משני צדיו רכסי ההרים. גבעת המורה המרוחקת מתמזגת לתוך שלוחת צבאים המלווה את העמק מצפון, ומדרום מתרומם הרכס הנמוך של תל יזרעאל שילך ויגבה ויהפוך למדרון התלול של הגלבוץ. היובל של נחל יזרעאל יצטרף אלינו מדרום ולאחריו, מצפון, יגיע נחל שונם מגבעת המורה, תזכורת לעיר שונם המקראית (כיום מזוהה בכפר סולם), ששם התארגנו הפלשתים למלחמתם עם שאול: "וַיִּקְבְּצוּ פְּלִשְׁתִּים וַיָּבֹאוּ וַיַּחֲנוּ בְּשׁוֹנָם, וַיִּקְבֹּץ שָׁאוּל אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּגִלְבָּעַ" (שמואל א, כח, ד). מאותה העיר תגיע אבישג השונמית לחמם את יצוע דוד המלך בערוב ימיו.

מסילת הברזל החדשה, רכבת העמק המתחדשת, מתרוממת מצפון לדרך ולנחל במערכת מורכבת של קירות תמך ומעברי בטון. מתחת לגשרים החדשים מציצות קשתות האבן הישנות של גשרי הרכבת התורכית (לאורך הדרך יש שניים כאלה - חפשו אותם).

כאשר מתרחקים מעפולה ניצב מעלינו קיבוץ

למעלה: שקנאים בבריכות הדגים (משה בן גרשום, לע"ח)

יזרעאל ולידו תל יזרעאל – בירת ממלכת ישראל בימי אחאב ואיזבל. מהתל תצפית מרשימה אל עבר עמקו של נחל חרוד. אבל הפעם לא נשים פעמינו אליו, אלא נמשיך בדרך הנופית עד לצומת עם נחל נבות – הוא נבות היזרעאלי שהפקעת כרמו לצורך פיתוח בירת ישראל החדשה של ממלכת בית עמרי, הביאה על ראשיהם של אחאב ואיזבל את זעמו של אליהו. בשפך נחל נבות אל נחל חרוד מתפצלת דרך (יש שילוט) המובילה לאחת מנקודת החמד המוכרת לאורך נחל חרוד – עין יזרעאל.

בפי הערבים נקרא המעיין "המעייין המת" - מכיוון שמעת לעת נהג להתייבש קליל. בשנים האחרונות בהתאם לכינוי זה המעיין יבש לחלוטין. שנים שחונות ושאיבת מים מקידוחים הרגו אותו. במסגרת תכנית המים של נחל חרוד מוזרמים אל המעיין מים מקידוחים. המים משוחררים בתוך נקבת הנחל וכך נותר המעיין הזעיר ששב לחיים אתר פיקניק נאה ופופולרי מאד עם בריכה לשכשוך.

כאן, במעיין הזה מתחיל החלק האיתן של נחל חרוד. המים שזורמים בו כיום הם אמנם תוצאה של מאבק על זכותו של הנחל לקבל מים, והם מגיעים בהקצבה, אבל ההקצבה הזו מאפשרת לנחל לשקם את צמחייתו ולחזור להיות מוקד חיים טבעי, ולא תעלה של עודפי מים לא מטופלים הפורצים מהביבים ותעלות הניקוז.

מעין יזרעאל נחזור לדרך הנופית. זו עוברת כעת מתחת לגשר המתעקל של כביש 675 ומגיעה לפיצול דרכים בקצה ברכת מים גדולה, המכונה האגם המערבי. קחו את במזלג העובר

מצפון לאגם ועד מהרה תגיעו לפינת חמד נוספת – תחנת הרכבת של עין חרוד וכפר יחזקאל. בין אקליפטוסים רבי שנים ניצב בניין אבן ששומר עם בניית מסילת רכבת העמק החדשה. המבנה נבנה בשנת 1925 ושימש למגורי עובדי התחנה. בפי ילדי עין חרוד וכפר יחזקאל הוא נקרא "בית הפועלים". התחנה עצמה היא הבניין הקטן שניצב מעט מזרחה משם. התחנה נבנתה בשנת 1925 על ידי הבריטים לבקשתם של תושבי קיבוץ עין חרוד שמיקומו הראשון היה סמוך לתחנה. ב־1927 עבר הקיבוץ לגבעה עליה הוא יושב כיום, המרוחקת מהתחנה. הבניין, שנראה כמו תחנות האוטובוס של שנות החמישים ניצב כיום דומם בשטח, זכר לימים שהרכבת עשתה את דרכה מחיפה לנהריים ולצמח והלאה משם. מנהל התחנה הראשון היה בצלאל גורדון מכפר יחזקאל. במרד הערבי בשנת 1938, התחנה נשרפה, אך שוקמה לאחר מכן.

לאחר שנמשיך עוד מרחק קצר מזרחה לאורך דרך הנוף נגיע לכניסה לגדעונה ולמעייני חרוד.

למעלה: ביצות בנחל חרוד, 1946 (זולטן קלוגר, לע"מ)

נפנה לכיוון גדעונה. הגן הלאומי במעיין חרוד נפתח שוב למבקרים לאחר שהיה בתהליך ארוך של שיפוצים. בגן כיום שורה של בריכות שכשוך וחניון נאה - בתשלום כמובן. מסביבו אתרים מימי ראשית ההתיישבות בעמק, אחוזת הקבר של יהושע חנקין, בית העלמין של גדוד העבודה ועוד.

מעייין חרוד הוא המקום שבו נצטווה גדעון בן יואש, השופט החמישי, לבחור את לוחמיו טרם צאתו להילחם במדיינים. לאחר שניפה את כל מי "שירא וחרד" נותרו עם גדעון עשרת אלפים

לוחמים. על מנת להראות שהניצחון הושג בהתערבות אלוהית, מצווה אלוהים את גדעון לבצע ניפוי נוסף. 300 הלוחמים "המלקקים בידם אל פיהם" נבחרו למשימה בעוד ש־9,700 הנותרים "כל אשר יכרע על ברכיו לשתות" שוחררו לבתיהם. המלקקים והשותים גם יחד, לגמו את מימי מעיין חרוד.

אירוע משמעותי נוסף שאירע סמוך למעיין חרוד התרחש ביום שישי ה־3 בספטמבר 1260. היה זה הקרב הגדול בין הממלוכים למונגולים, שבו ניצח הצבא הממלוכי בפיקודו של ביברס את הצבא המונגולי בפיקודו של הולגו חאן – נכדו של ג'ינג'יס חאן. התבוסה המונגולית עצרה את הגייסות הרכובים מערבות אסיה מלהשתלט על ארץ ישראל ומצרים.

אנחנו לא נשים פעמינו אל מעיין חרוד, אלא מעט לפני הכניסה לגדעונה נפנה בכביש מזרחה אל פארק קטן ההולך ומתהווה – חורשת גדעונה. בפארק קטע נחל משוקם המדגים יפה את נופו של נחל חרוד. לפארק הקטן הזה משוחררים

למעלה: רוכבי אופניים חוצים את גשר הקנטרה

מים ממעין חרוד - על פי המגיע לנחל כצרכן מים - והם זורמים בערוץ לאורך כ-800 מטרים, כאשר לאורך שתי הגדות מלווה את הנחל שביל הליכה מעפר מהודק. צמחיית נחל נאה גדלה כאן וכן כמה חורשות אופייניות. העבודות במקום עדיין לא הסתיימו אבל חובבי ידיעת הארץ ידעו להעריך פינת חמד טבעית זו. מכאן נמשיך בדרך שלאורך הנחל עד לפארק קטן נוסף ליד הכביש לחפציבה מול המחלף החדש של בית השיטה. לאחר שנעבור את הכביש לחפציבה תמשיך הדרך בין בריכות הדגים של עמק המעינות.

לאחר שהדרך יוצאת מבין הבריכות היא מגיעה לתל זהרה, שפירוש שמו מערבית הוא "תל הפרח". התל הזורח בפי הערבים, בגלל ריבוי החרציות שגדלות עליו שהופכות את התל לגבעה זוהרת בשמש. בתל היה יישוב גדול מהתקופות הפרסית, ההלניסטית והרומית. מהתקופה הרומית נותרה על התל רצפת פסיפס. מסלול נגיש מוביל אל ראש התל שממנו תצפית של 360 מעלות אל העמק מסביב.

מהתל הדרך ממשיכה לאורך נופים חקלאיים מצד אחד ושדרת צמחיית נחלים נאה המלווה בעצי אקליפטוס גבוהים מהצד השני, עד לגשר הקנטרה – גשר ממלוכי מהמאה ה-12. על גשר הקנטרה עברה אמת מים שהובילה את מימי הסחנה ונחל אסי אל השדות חקלאיים שהיו באזור קיבוץ שדה נחום של ימינו. הגשר עובר מעל למקום שבו נחל חרוד מתחיל לחתור לעצמו ערוץ עמוק בקרקעית העמק. הקיר הדרומי של הנחל מכוסה בשכבה עבה של נטף נחלים (טרורטין). הטרורטין הוא עדות למים הרבים

למעלה: מתקן פינוי האשפה המשופץ בקצה מסלול נחל חרוד (באדיבות רשות ניקוז נחלים וירדן דרומי)

שפעם נשפכו כאן לתוך הערוץ. ניתן לחצות את גשר הקנטרה ברגל בתוך אמת המים. בצד הדרומי של הגשר, בינות האקליפטוסים, נבנה חניון יום עם ספסלים ומתקני פיקניק. מהנקודה הזו נחל חרוד זורם כל השנה. המים אינם טובים לשתייה או לרחצה.

אנחנו נמשיך לאורך דרך הנוף ונגיע לאחד הקטעים הנאים ביותר בנחל. עצי אקליפטוס גבוהים משני צדי הנחל יחד עם צמחיית נחלים עשירה משרים אווירה מיוחדת על הקטע הזה.

כאן אפשר לעצור בצל העצים, לפרוס מפת פיקניק ולנוח. הקטע הזה של הדרך מסתיים בכביש הכניסה לבית שאן.

רוכבי אופניים והולכי רגל יכולים להמשיך מכאן דרך הגן הלאומי בית שאן בקטע שביל הנקרא "בין הגשרים" – מגשר הקנטרה הממלוכי לגשר העותומני בכניסה לקניון הבזלת של נחל חרוד, מעבר לכביש תשעים. קניון הבזלת, על מפליו הנאים עדיין זקוק לניקוי מאשפת הדורות – אבל גם תורו יגיע בקרוב.

התמקדנו הפעם בדרך הרכב לאורך נחל חרוד ולכן נאלץ לסיים את מסלולינו כאן. אבל, לא נוכל לסיים כתבה זו מבלי לבקר באתר נוסף לאורך הנחל, מתקן מרתק במיוחד לפינוי אשפה. כדי להגיע למתקן ניסע על כביש 71 לצומת שאן, נקודת המפגש עם כביש מספר 90. כמה מטרים לפני הצומת נזהה דרך אספלט המובילה דרומה (ימינה לבאים מבית שאן) לעבר הערוץ נחל חרוד. בקצה הדרך ניצב מתקן פינוי אשפה ששוקם וסודר. אל תחששו מהריח המתקן כבר

למעלה: קניון הבזלת

אינו בשימוש והאשפה פונתה ממנו זה מכבר. רדו במדרגות שבקצה הכביש ועל קירות המתקן תגלו שורה של ציורים מקסימים המתארים את נופי העמק. הדמויות והנופים בציור שורטטו על ידי האמן יואב דסה ונצבעו על ידי תלמידים של שישה בתי ספר תיכוניים, שלושה מבית שאן ושלושה מיישובי עמק המעיינות. כאן המקום לסיים את סיור הרכב שלנו ולהיפרד מעמק חרוד ומהנחל הזורם בתוכו.

למסלולים נוספים, מדריכי טיולים, ספרים ועוד

בקרו באתר metroeretz.com

הזמינו היום וקבלו

10% הנחה

בהזנת קוד קופון **מסלול**